

## I. L. CARAGIALE AND VATRA LITERARY MAGAZINE

Nicoleta-Doina Pop (Pocan), PhD Candidate, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureş

*Abstract: The understanding of Caragiale's work has been a constant challenge along the time. His work has taken shape of a mirror which reflects his age but also our contemporaneity. The complexity of his epic universe explains the interest that still stirs Caragiale's work. Current interest in actuality, the unique ability to "see" and reflect his epoche, the passion for media, inexhaustible verve, and the rigor of his argument have emerged him as genuine "journalist by profession". Vatra Magazine is one of the publications whose founder was, along with Ioan Slavici and George Coşbuc.*

*Key words: journalist, Caragiale, Vatra magazine, media, culture*

Receptarea operei lui Caragiale a constituit de-a lungul timpului o permanentă provocare. Creația lui a căpătat conturul unei oglinzi poliedrice în care se reflectă epoca sa dar, în egală măsură, și posteritatea. Complexitatea universului scriitoricesc, deschiderea către multiplele perspective de interpretare pot explica permanenta sa actualitate și interesul crescând pe care îl stârnește în continuare Caragiale.

De la debutul său ca jurnalist ( în 1873, la revista *Ghimpele* ), Caragiale a făcut de toate, de la corectură la directorat, s-a exprimat în toate genurile publicistice, de la știri, la cronici teatrale sau articole de opinie. A abordat o problemă diversă, firească pentru un autor care se caracteriza astfel: *"simt enorm și văd monstruos"*. Interesul pentru actualitate, capacitatea unică de "a vedea", pasiunea pentru presă, verva inepuizabilă, rigoarea argumentației, spontaneitatea cu care se mișca în spațiul comicului (reflectat în toate formele sale de manifestare), întreaga artă a scriiturii l-au impus ca veritabil "ziarist de profesie".

Prezența consistentă și consecventă a ziaristului în spațiul literaturii și a scriitorului în publicistică implică multiple interferențe în raportul **realitate** (publicistică) - **ficțiune** (operă) -(interferențe absolut necesare înțelegerii operei, pe de-o parte, cât și cunoașterii "spectacolului" propus de presa românească din acea vreme, pe de altă parte). Pragul dintre discursul publicistic și cel literar e trecut de Caragiale cu o ușurință mereu surprinzătoare. Genurile publicistice se transformă aproape firesc în literatură iar articolele sale sunt îmbibate de literaritate.

*"Eu scriu pentru dumneata, cititorule",* afirma Caragiale. Formula are o valoare emblematică și îi va governa atât literatura cât și publicistica. Se simte o anume stare și o anume atitudine comună. Comună este și *"ocupația cea mai răspândită în lumea lui Caragiale: statul de vorbă"*, după cum spunea Mircea Iorgulescu în lucrarea sa **Marea trăncăneală** - eseu despre lumea lui Caragiale

Caragiale - jurnalistul "stă de vorbă" cu cititorul său pentru că, așa cum observă Adriana Chițoi, *"Publicistica lui Caragiale acreditează imaginea unui cititor complice. La nivel textual această complicitate este în strânsă legătură cu teatralitatea discursului său publicistic."*<sup>1</sup>

Acest lucru e evident în utilizarea formelor adresării directe (implicite sau explicite), a dialogului ca factor de teatralitate, și a mărcilor oralității, care particularizează scriitura lui publicistică: *"Va întreba cineva", "Dumneata știu ce-ai să-mi zici", " Ce putem noi să*

<sup>1</sup> Adriana Chițoi - *Caragiale publicist*, Ed. Tritonic, București, 2005, pag. 87

zicem?", "Atunci, dacă e așa, zii dumneata, cititorule,", "ți s-a întâmplat poate, cititorule, ca și mie, "Iubite cititorule", "Stimate cititorule" etc. Caragiale nu-și ignoră niciodată cititorii și, poate, tocmai aceasta atenție pe care o acordă receptorului său i-a asigurat longevitatea jurnalistică.

De-a lungul a 40 de ani de presă a colaborat la peste 30 de gazete (pe unele le-a creat singur sau cu ajutorul unor colegi de breaslă) și a publicat sute de articole. Câteva dintre revistele pentru care a scris au fost:

*Claponul, Calendar al Claponului, Ghimpele, continuând cu România liberă, Timpul (unde se va și angaja), Moftul român, Vatra, Gazeta poporului, Epoca literară, Povestea vorbei, România jună, Pagini literare* etc.

În peisajul publicisticii culturale românești, revista *Vatra* stă sub semnul unui destin remarcabil. Aflată în descendența nobilă a *Daciei literare* și a *Tribunei* sibiene, revista *Vatra* a apărut în 1894 la București, având subtitlul "*Foaie ilustrată pentru familie*". Alături de I.L. Caragiale, întemeietorii revistei au fost doi dintre cei mai de seamă scriitori ai epocii: Ioan Slavici și George Coșbuc. Orientarea național-tradiționalistă este explicit exprimată în articolul-program intitulat sugestiv *Vorba de acasă*. Intenția celor trei fondatori era aceea de a contribui la unificarea culturală și spirituală a românilor, depășind granițele politice arbitrare.

Revista a apărut, în opinia lui Șerban Cioculescu, din inițiativa lui Caragiale care, auzind că editorul G. Sfetea s-a hotărât să scoată o "foaie ilustrată pentru familie", a apelat mai întâi la Slavici:

*"Dragă Slavici,*

*Vrei să ne întâlnim într-o zi împreună cu Coșbuc și cu Sfetea, librarul, pentru ca să vorbim despre o afacere care, desigur, te-ar interesa?"*

Înființată în 1894, la București, revista *Vatra* va avea o apariție bilunară, cele 44 de numere fiind publicate între 1 ianuarie 1894 și august 1896 (în primul an a avut o apariție regulată, pentru ca în 1895 să apară doar 15 numere, iar în 1896 ultimele 4 numere ale revistei). Titlul simbolic al revistei, ca și articolul-program *Vorba de acasă*, indică intenția celor trei fondatori de a îndruma creația literară spre tradițiile comune ale vetrei strămoșești:

*"Trebuia să ne întoarcem, pe cât întoarcerea mai e cu putință, la vatra strămoșească, la obârșia culturală a noastră."*<sup>2</sup>

Revista apare într-o atmosferă de tensiune politică și socială. Acutele probleme sociale și naționale reveniseră în actualitatea politică, răscoalele din 1888 și 1894 readucând în prim plan problema țărănească. Rezolvarea acestei probleme sociale majore devine un deziderat al epocii și se subordonează idealului unității naționale. Din acest motiv redactorii revistei sunt preocupați în special de funcția socială a literaturii, care trebuie să reflecte elementele tradiționale și naționale. Conștientizând riscul îndepărtării de tradiție și primejdia pe care o reprezintă "literatura marfă", *Vatra* consideră că adevărata cale spre literatura veritabilă este întoarcerea la tradiție, la "obârșia culturală".

În viziunea celor trei scriitori, semnatari ai articolului program, specificul național se suprapune celui țărănesc "*Așa cum în desvoltarea limbii noastre numai prin întoarcerea la graiul viu al poporului am putut să ajungem la stabilitate și unitate, și în desvoltarea noastră culturală vom ajunge la statornicie și la unitate numai dacă vom ține în toate lucrările*

<sup>2</sup> Revista *Vatra*, nr.1/1894

noastre seama de gustul poporului."<sup>3</sup> Nuanța național-transilvăneană este evidentă și în intenția directorilor de a face din revistă "un organ pentru toți românii, un mijloc pentru propagarea aceluiași gust și aceluiași fel de a simți și a gândi în toate părțile poporului românesc"<sup>4</sup>, de a nu impune o critică severă, de a nu se adresa exclusiv "celor aleși" ci mai ales de a oferi românilor "o lectură nu numai variată și interesantă, ci, totodată, românească."<sup>5</sup>

Unul dintre motivele ce au dus la crearea revistei a fost, probabil, dorința lui Slavici de a oferi o revistă de larg interes, care să educe gustul estetic al publicului cititor prin publicarea unor creații originale ale redactorilor revistei sau ale colaboratorilor acesteia. Ioan Slavici a fost, de altfel, unul dintre cei mai implicați jurnaliști ai spațiului publicistic românesc al sfârșitului de secol XIX. În același timp, este și gazetarul care a folosit potențialul maxim al ziaristicii pentru a-și susține ideile. Format și călit la *Tribuna*, publicistul ardelean este omul de presă capabil să-și asume deplin ceea ce a scris. Nu l-a descurajat nimic.

"După câte am trecut eu, am ajuns ca prin minune, acum, la vârsta de 40 de ani, să am nevasta ca mine și copii ca mine... Și-n loc de a mă bucura, eu, ani de zile de-a rândul, am stat câte 10 – 14 ceasuri cârcit la masă și m-am bălăbănit cu toți rătăciții..."

Pentru Slavici a sta "cârcit la masă", (după cum spune gazetarul în scrisoarea trimisă din închisoare lui Septimiu Albini, la Sibiu, în primăvara lui 1889), înseamnă muncă de jurnalist. Mai mult, este activitatea specifică unui publicist care își asumă toate responsabilitățile și toate scăderile acestei nobile meserii. În Vatra, Slavici publică articole precum *Ardealul*, *Familia lui Mihai Viteazul*, *Graiul omenesc*, începând, încă din primul număr al revistei, să publice și fragmente din romanul *Mara* (în foileton).

Cel mai mare aport la realizarea revistei îl va avea însă George Coșbuc, cel care va susține în mod concret și consecvent rubrica literară prin publicarea a numeroase poezii: *Ziua 'nvierii* (poezie ce urmează articolului program din primul număr al revistei), *Mama*, *Lupta vieții*, *Pașa Hassan*, *Doina*, *In opresores*, *Iarna pe uliță*, *Noi vrem pământ* etc. De altfel, în momentul constituirii definitive a colectivului redacției, Coșbuc era destinat să fie factorul coagulant al întregului demers publicistic, așa cum va mărturisi și Slavici în *Amintirile* sale:

"Când noi, Caragiale, Coșbuc și eu, am luat cu C. Sfetea, înțelegerea să publicăm *Vatra*, ne puneam nădejdea în Coșbuc, pe care-l știam înzestrat cu multe și mari destoinicii și totodată și muncitor. Editorul rămânea deci răzămat numai în Coșbuc. Ne întâlneam, ce-i drept, adeseori ca să stăm de vorbă, dar acela care muncea era Coșbuc, numai el, și mai ales. Mulțumită ostenețelor lui a fost *Vatra* o revistă ilustrată care poate fi citită și azi cu plăcere."<sup>6</sup>

Deși revista are un caracter preponderent literar, există și rubrici cu caracter enciclopedic ce au rolul de a atrage interesul unei categorii largi de cititori. Rubrici precum *Fel de fel*, *Varietăți*, *Revista politică*, *De ale casei* vor asigura caracterul instructiv, pe care revista și l-a propus, mizând și pe accesibilitatea informațiilor transmise. Rubrica *Revista politică* va oglindi în special evenimentele socio-politice majore din Transilvania: procesul

<sup>3</sup> Ibidem

<sup>4</sup> Idem

<sup>5</sup> Idem

<sup>6</sup> Ioan Slavici - *Lumea prin care am trecut*, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2004, pag. 83

memorandiștilor, interzicerea revistelor *Tribuna* și *Foaia poporului* etc.

Coșbuc va iniția începând cu 1895 o rubrică permanentă numită *Vorba ăluia* în care explica etimologia unor expresii idiomatice sau lămuria tâlcul unor zicători sau proverbe. Despre această rubrică Slavici afirma: "*Era înainte de toate rubrica "Vorba ăluia" în care dădea lămuriri nu numai interesante, ci totodată și instructive asupra zicătorilor românești.*"<sup>7</sup> Tot el va traduce proverbe indice și imnuri din *Rig-Veda*.

Fără a renunța la caracterul tradiționalist, redactorii revistei vor alege și texte din literatura universală pe care le vor publica în paginile acesteia. Operele aparțin marilor scriitori ai literaturii universale: Balzac, Ibsen, Gogol, Poe, Dickens, Hugo, Dostoievski, Turgheniev, Maupassant, Andersen etc.

În cazul lui Caragiale, entuziasmul inițial (manifestat la nașterea publicației) se estompează treptat iar activitatea sa în cadrul revistei *Vatra* se va concretiza, în special, în texte ce vor apărea nesemnate, în diverse rubrici.

În primul număr al revistei publică și semnează schița *Reforma*, schiță al cărei subiect era ancorat în realitatea contemporană lui. Prin intermediul personajelor, inspirate de personalități istorice ale epocii postpașoptiste, autorul surprinde travaliul "re-nașterii" nației sub auspiciile modernității. "*Suntem în epoca reformelor; spiritul public se agită asupra atâtor cestiuni, toate vitale, a căror deslegare nu mai poate suferi întârziere.*"<sup>8</sup> Concluzia la care ajunge naratorul schiței are o dureroasă actualitate "*Reforma trece, năravurile rămân!*"<sup>9</sup>

În numărul 3/1894 al revistei, Caragiale publică anecdota *Cum se înțeleg țărani*. Acest exercițiu stilistic va declanșa o reacție violentă din partea lui Al. Vlahuță, și va constitui subiectul unei polemici cu revista *Viața* (1893-1896). Caragiale este acuzat de „dispreț ciocoiesc” față de țărani, iar în *Viața* din 20 februarie 1894 apare o replică dialogată cu titlul *Ce cred țărani despre „Vatra” noastră*, semnată El.

Caragiale ripostează în *Vatra*, cu articolul *O a doua provocare* și îl "amenință" pe Vlahuță cu un duel literar dur, în cazul în care nu va înceta cu astfel de provocări. Anecdota este, cum însuși autorul explică, "*un fel de charge d'atelier, cum o numesc francezii, care jucată, iar nu simplu citită, poate fi mai bine înțeleasă și gustată.*" (*O a doua provocare* articol apărut în revista *Vatra*, nr 5, 1894).

Vlahuță răspunde într-un editorial din *Viața*, 13 martie 1894 (*Supărarea d-lui I. L. Caragiale*), negând că el ar fi autorul replicii publicate în 20 februarie 1894:

"*Foarte bine, dar de ce-mi spui mie asta? De ce numai mie?... La Vieța mai sunt colaboratori, și dacă ai fi voit să știi numele autorului care te-a supărat așa de grozav, n-aveai decât să ni-l ceri, și ți l-am fi spus bucuros. E un scriitor de mare talent, un scriitor foarte cunoscut și foarte iubit de public [...].*" Scriitorul la care face aluzie Vlahuță ar fi Delavrancea, crede criticul Șerban Cioculescu (Notă, în volumul I. L. Caragiale, Opere, II, 1960).

Textul caragialian a avut ecou și în gazeta ieșeană *Evenimentul literar* (nr. 12, 7 martie 1894). Acolo, sub titlul *Duelul Caragiale-Vlahuță*, publicarea schiței-dialog *Cum să înțeleg țărani* este considerată «o prostie»: "*fleacul în chestie manifestează un dispreț adânc pentru țărani, pe care ni-i zugrăvește ca pe niște tonți ridicoli.*" (*Evenimentul literar*,

<sup>7</sup> Ibidem - pag. 83

<sup>8</sup> Revista *Vatra*, nr.1, București, 1894

<sup>9</sup> Idem

nr.12/1894)

Așadar, se pronunță o judecată eronată, asemănătoare cu cea care a stat la baza dialogului-replică din revista *Viața*, ignorându-se tocmai esența artistică a «șarjei de atelier» (procedee artistice asemănătoare regăsindu-se și în schițele *La poștă* sau *Căldură mare*).

În următoarele numere ale revistei implicarea lui Caragiale este mai puțin vizibilă iar acest lucru se va reflecta (probabil) și în lipsa de longevitate a publicației.

Deși existența *Vetrei* (coordonată de Caragiale, Slavici și Coșbuc) nu a fost îndelungată, cele 44 de numere ale revistei au stat sub semnul cuvintelor editorului C. Sfetea *"Această revistă ilustrată va fi dirijată de unii dintre cei mai apreciați scriitori români, cu menirea de a oferi Onor. public cititor român cele mai bune scrieri ale celor mai apreciați scriitori români din toate părțile locuite de români. Trebuia în sfârșit o foaie care să ocupe un loc de cinste pe masa fiecărei familii românești. Nu va fi cruțată nici o jertfă pentru atingerea acestui scop."*<sup>10</sup>

Destinul revistei a făcut ca existența ei să nu înceteze definitiv în 1896. La mai bine de șapte decenii, în 1971, *Vatra* renaște la Tîrgu-Mureș, ca serie nouă a revistei bucureștene, sub coordonarea lui Romulus Guga. Revista își propune să promoveze valorile autentice, păstrându-și nealterate principiile deontologice. Din colectivul redacțional fac sau au făcut parte personalități marcante ale literaturii și ale criticii literare contemporane : Dan Culcer, Cornel Moraru, Alexandru Cistelean, Mihai Sin, Sorin Alexandrescu, Iulian Boldea, Anton Cosma, Serafim Duicu, Virgil Podoabă, Andrei Zanca, Ioan Radin etc.

Într-un demers firesc de "recitare " și de (permanentă ) redescoperire a sensurilor operei lui Caragiale, revista *Vatra* (seria nouă) a dedicat numeroase pagini analizelor sau studiilor ce surprind actualitatea scrierilor marelui dramaturg. Numărul 12/2012 al revistei (an ce stă sub semnul lui Caragiale) este dedicat, aproape în întregime, unei "re-lecturi multiple", provocată de realizarea unei anchete pe care colectivul redacțional a numit-o sugestiv *Caragiale - contemporanul nostru*

Întrebările adresate unor scriitori sau critici literari au fost:

*1.Vi se pare legitim prestigiul lui I.L. Caragiale și locul pe care îl ocupă în istoria literaturii române? Cum ați preciza, în câteva argumente, actualitatea operei caragialiene? Există prejudecăți în receptarea ei? Cum se raportează, în opinia dvs., mentalul colectiv de azi la Caragiale?*

*2.Cum îl vedeți pe Hyperion în țara lui Mitică? Ce vă place și ce nu vă place la Caragiale? Este Caragiale „alesul nostru”? Care e replica dvs. preferată din opera caragialiană? Motivați, vă rog, alegerea.*

Au răspuns acestor întrebări:

Virgil Nemoianu (*Comicul multiplu*), Mihai Zamfir (*O prezență vie*), Cornel Ungureanu (*Avem încă răbdare: puținică*), Mirela Roznoveanu (*Cum este să fii Caragiale*), Dan C. Mihăilescu (*Valențele clasicului*), Cornel Moraru (*Unic și neînlocuibil*), Marta Petreu (*Cei șapte"mari"*), Constantin Cubleșan (*Constructorul literar*), Iulian Boldea (*Un prestigiu pe deplin legitim*), Ion Buzași (*Fondul clasic*), Horea Gârbea (*Contemporan cu orice epocă*), Ioan Derdișan (*Ion Luca Caragiale - tentația Nordului* ), Mircea A. Diaconu (*Caragiale, contemporanul nostru*), Eugeniu Nistor (*O dragoste cu semn negativ*), Gheorghe Schwartz

<sup>10</sup> Revista *Vatra*, nr. 1, București, 1894



(*Un etern popor caragialian*) etc.

Concluzia: o operă completă și complexă ca a lui Caragiale nu-și va epuiza niciodată, pe deplin, sensurile. Fiecare contact cu creația sa poate deveni un prilej de a ne vedea propria imagine reflectată în oglinda conștiinței și de a descoperi vitalitatea și actualitatea inalterabilă a unei opere ce eludează timpul.

### **Bibliografie:**

Caragiale, I.L., *Publicistică și corespondență*, Ed. Grai și Suflet - Cultura Națională, București, 1999.

Călinescu Alexandru, *Caragiale sau vârsta modernă a literaturii*, Ed. Institutul European, București, 2000.

Cioculescu, Șerban, *Viața lui Caragiale*, Ed. Eminescu, București, 1977.

*Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979.

Ghițoi, Adriana, *Caragiale publicist*, Editura Triton, București, 2005.

Hangiu, Ion, *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, Ed. Virtual, 2011.

Iorgulescu, Mircea, *Marea trăncăneală - eseu despre lumea lui Caragiale*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1994.

Manolescu, Florin, *Caragiale și Caragiale - jocuri cu mai multe strategii*, Ed. Cartea Românească, București, 1983.

Pârvulescu, Ioana, *Lumea ca ziar - A patra putere: Caragiale*, Editura Humanitas, București, 2011.

Petcu, Marian, *Istoria presei române - antologie*, Ed. Tritonic, București, 2002.

Rad, Ilie (coord.), *Secvențe din istoria presei românești*, Ed. Tribuna, Cluj-Napoca, 2007.

Râpeanu, Valeriu, *O istorie a presei românești. De la Mihail Kogălniceanu la Nicolae Iorga*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Fundației de Măine, București, 2008.

Revista *Vatra* nr. 1; nr. 3 (format digital oferit de Biblioteca București)

Revista *Vatra* - serie nouă, nr. 12/ 2012, Tîrgu-Mureș

Slavici, Ioan, *Lumea prin care am trecut. Memorialistică. Publicistică.*, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2004.